

עיד	כניסה	יציאה	ר"ת
י"ם	19:08	20:00	20:53
ת"א	19:06	19:58	20:50
ח"פה	19:09	20:01	20:53
ב"ש	19:07	19:58	20:50

שבת בהר בחוקותי תשפ"א

גיליון
ר"ב

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א

יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות
טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

תולדות החכמים

רבי חיים אברהם אישטרושה זיע"א

משפחה אישטרושה מוצאה מהעיר 'שאלוניקי' שביוון. ראש המשפחה הוא רבי דניאל אישטרושה, שנולד בשאלוניקי בשנת שמי"ב לערך ונפטר בשנת ת"ד. היה מתלמידיו של רבי מרדכי קלעי וגם מילא את מקומו בראשות ישיבת 'פורטוגאל הייזא', מהישיבות הגדולות והמפורסמות באותה תקופה אשר תלמידים רבים נהרו אליה.

אחד מתלמידיו הישיבה, רבי דוד קונפורטי, מעיד בספרו 'קורא הדורות' (פ"ב) שבישיבה זו היו גדולים בחכמה וטובים במעשים טובים. הוא אף מונה את חבריו שלמדו עמו בישיבה זו, רבי גרשון מוטאל ורבי יצחק די אלבה שהלכו לאיזמיר. רבי גבריאל אספרנסה, ליצפת. רבי יעקב דניאל, לאישטיף' במקדוניה. רבי יהודה שיביליו, לאיסטנבול. רבי בנימין מדינה, לימונטסיר. רבי יוסף אשיאו, ליבילוגראד. רבי משה יעקב, רבי רפאל הכהן, רבי אברהם עטון ורבי שבתאי רוסו מהעיר 'ארטה'. רבי אליהו מנחם, לימים רבה של 'ארטה'. רבי יוסף הכהן, רבי משה בן ברוך.

שער הספר בן אברהם משנת תקפ"ו

רבי אברהם בן נחמיהש, רבי יצחק קאבאליירו, רבי אברהם יצחקי, רבי משה בוטון, רבי שבתאי עמנואל מח"ס 'חסן ישועות', רבי דוד לוי, רבי דוד חיים, רבי שלמה קלעי, ועוד.

בניו של רבי דניאל הם, רבי יוסף, רבי דוד (הראשון) שעשרה מפסקיו הובאו בספרו של אביו שו"ת 'מגן גיבורים', ורבי יצחק. בניו של רבי דוד הם רבי דניאל שהיה מרבי 'סופיה', ורבי יצחק שהיה רב מובהק בשאלוניקי.

בניו של רבי יצחק הוא הגביר רבי אברהם. בנו של רבי אברהם הוא רבי דוד (השני), ובנו של רבי דוד הוא רבינו, שנולד בשנת תקכ"ב בשאלוניקי, ומשחר נערותו היה שוקד על דלתי התורה בהתמדה ושקידה מופלאה.

רבי חיים חנוך פיפאנו כתב על רבינו (ירך אברהם אה"ע סי' ז), 'החכם הפוסק, עליון למעלה, שהעמיק הרחיב בפלפולא חריףא ונחית לעומקא דינא'. רבי שמואל גאטיניו מח"ס 'צל הכסף' כתב עליו (שם או"ח סי' ז), 'זית רענן על התורה ועל העבודה, חוטר מגזע ישי לתורה ולתעודה וכו', פניו כפני חמה, נחל נובע מקור חכמה, ומלא על כל גדותיו, מרגינתא טובינא דחכמי, החכם השלם, אחד היה אברהם'.

רבינו כיהן תחילה כרב ב'בומטיני' שביוון, לאחר מכן חזר לשאלוניקי וכיהן שם כמריביץ תורה בקהילות 'קסטיליה ישן' ו'קטלוניה ישן'. לאחר מכן עבר לכהן כרב בערים 'שירון', 'לאריסה' ו'קסטוריה', כולן ביוון. בזקנותו שב לשאלוניקי וכיהן כרב ק"ק 'איטליה ישן' עד לפטירתו.

רבינו חיבר את הספרים, שו"ת 'ירך אברהם', ו'בן אברהם' (ע"ת ודרושים, ממנו נערך המאמר הסמוך). בספריו מביא רבי חיים אברהם, חידושים, שו"ת ודרשות מאביו. וכך כתב בשער ספרו, 'זליכות את הרבים הנה הבאתי וכו' קצת מן הקצת מכתבי הקודש, אחת הנה ואחת הנה, ירדו מחוקקים. ממורי ורבי אדוני אבי החכם השלם חסיד ועניו כמה"ר דוד אישטרושה, דברים המצודקים, האירו ברקים, מלאים זיו ומפיקים. בספר שו"ת 'ירך אברהם' נדפס גם 'קונטרס שמות הגיטיץ' לראש המשפחה רבי דניאל.

רבינו נפטר בשנת תקפ"ט. הספידו רבי דוד אמאדו, הובא בספרו 'תהלה לדוד' (ח"א דרוש טז).

תורתנו מנג' לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו.

לא ניתנו השמיטות לישראל אלא כדי שיעסקו בהן בתורה

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב.)

מלונטשיץ בספרו שפתי דעת (בפרשתינו), שכתב, כי הטעם למצות השמיטה, הוא, כדי שיהיו פנויים לעסוק בתורה כל השנה, ללא טרדת עבודות האדמה. כמו שמצינו בגמ' ברכות (לה:), שביקש רבא מתלמידיו, שלא יבואו ללמוד אצלו שני חודשים בשנה, ניסן ותשרי, כדי שבחודשים אלו יעסקו בשדותיהם, והיו להם מזונות למשך אותה שנה, וע"י כך יוכלו לשבת וללמוד בשאר הזמן ללא דאגה. וכאשר נחשב את סך החודשים שבהם לא עסקו התלמידים בתורה במשך שש השנים (כל שנה חודשים, כפול שש שנים), יעלה החשבון לשנים עשר חודש. ומטעם זה, נצטוו על השביעית אחת לשבע שנים, כדי שיוכלו להשלים את החודשים שהחסירו מתלמודם.

ומביא רבינו סמך לדבריו מהירושלמי הנ"ל, והיינו, כי כמו שהשבתות לא ניתנו לישראל אלא כדי שיעסקו בהן בתורה משום שנאמר בהן 'שבת לה', כך לא ניתנו השמיטות לישראל אלא כדי שיעסקו בהן בתורה, כיון שאף במצות השמיטה נאמר 'ושבתה הארץ שבת לה'.

ומעתה, יובן המדרש, שאמר ה' למשה 'דעונך שלא יגלו, הזהירם על השמיטות ועל היובלות', והיינו, מאחר שכל המטרה של השמיטה היא כדי שיעסקו בתורה, נמצא, שהמחלל את השמיטה לא רק שעובר על האיסור 'שךך לא תזרע' (ויקרא כה, ד), אלא שעובר הוא את התורה שהיה אמור ללמוד בשנה זו, נמצא, שמה שאמר המדרש בילקו"ש שגלות באה בעונן השמיטה ומה שאמר הנביא שהגלות באה 'על עזבם את תורתך' (כמוזא באבות דר"ג) שניהם לדבר אחד נתכוונו.

ובזה יובן, מה ראה המדרש להוציא את הפסוק 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיבאו' (ויקרא כה, ט) מפשוטו, ולבאר שמדובר על השמיטה. שרק ע"י שתשמרו את מצות השמיטה ותעסקו בתורה, אזי מובטח לכם שלא יחרב ביהמ"ק ולא תגלו מן הארץ, וממילא תוכלו לקיים את מצות 'מורא מקדש'.

וע"פ האמור, יובן גם סמיכות הפסוקים 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיבאו' (ויקרא כה, ט) עם 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיבאו' (ויקרא כה, ט) ופירש רש"י, 'אם תקחתי תלכו' שתהיו עמלים בתורה'. והיינו שאף שהזהיר הכתוב 'את שבתתי תשמרו' שתשמרו את שנת השמיטה, אין די בזה שלא תעבדו את האדמה, אלא צריך גם שתהיו עמלים בתורה שזוהי עיקר מצות השמיטה, ואם לא תעסקו בתורה בשנה זו, נמצא שלא קיימתם את מצות השמיטה בשלימותה.

מובא במדרש (ילקו"ש רמז תרי"ח), ע"פ "וכי תשיג יד גר ותושב עמך וקח אחיך עמו ונקמר לגר ותושב עמך או לעקר משפחת גר" (ויקרא כה, טז), הקב"ה אומר, "יד גר" זה נבוכדנצר (בבל), "ותושב" זו מלכות מדי (פרס), "ונקמר לגר" זו מלכות יון, "לעקר משפחת גר" זו מלכות רביעית. אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע למה נמסרו למלכויות הללו? א"ל מפני שמחללים את השביעית, שנאמר 'ויגלו השארית מן התרב אל קבל ויהיו לו זקניו לעבדים עד מלך מלכות פרס: למלאות דבר ה' בפי ידמיהו עד דצתה הארץ את שבתותיה קל ימי השקמה שבתה למלאות שבעים שנה" (דברים ב, לו, כ"א). לפיכך אמר הקב"ה למשה, רצונך שלא יגלו, הזהירם על השמיטות ועל היובלות. הוא שאמר בסוף כל הפרשה, "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיבאו" (ויקרא כה, ב.).

נמצא, שגלו ישראל בשביל שלא שמרו את השמיטה, שנאמר 'והארץ תעזב מהם ותזרע את שבתותיה בקשמה מהם וזה ירצו את עונם וע"י וביעור במשפטי קאסו ואת תקתי געלה נפשם" (שם, מ). ויש להבין, כיצד מתיישבים דברי המדרש עם מה שאמר במסכת אבות דרבי נתן (נוסחא ב' פ"ה), שהגלות באה בעונן ביטול תורה, שנאמר 'מי האיש הקחם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אגדה הארץ נצתה כמדבר מקלי עבר: ויאמר ה' על עונם את תורתיה אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה" (שם, יא-יב)? עוד יש להבין מה ראה המדרש להוציא את הפסוק 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיבאו' (ויקרא כה, ט) מפשוטו, שמדבר על יום שבת, ולבאר שכוונתו על השמיטה?

ומבאר הגאון רבינו חיים אברהם אישטרושה בספרו **בן אברהם** בהקדים את דברי הירושלמי (פס"ו ה"ג) 'לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה'. והטעם הוא, ע"פ מה שמצינו בגמ' פסחים (פ"ה), שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בביאור כוונת הפסוקים, שכתוב אחד אומר 'עצרת לה' אלקיך' (דברים טז, ח) וכתוב אחד אומר 'עצרת תהיה לכם' (במדבר טז, לה). רבי אליעזר סובר, או כולו לה' או כולו לכם. כלומר שההרשות ביד האדם לבחור אם יתענג ביום טוב באכילה ושתייה או בלימוד תורה. ולדעת רבי יהושע, חלקהו, חציו לה' וחציו לכם. כלומר, חציו ללימוד תורה וחציו לאכילה ושתייה. ואמנם, לא נחלקו אלא ביו"ט, שנאמר בו גם 'לכם', אך בשבת שנאמר בה 'ויום השביעי שבת לה' (שמות כ, ז), לכל הדעות כולו לה'.

עוד מקדים רבינו את דברי רבי שלמה אפרים

